

Közvéleménykutatás az MSZMP választási esélyeiről. ^[1]

(Gyorsjelentés 1989 szeptemberéből)

„az elmúlt egy-másfél év fejleményei nem változtatták meg alapvetően a lakosságnak a politikához való viszonyát: az új politikai szervezetekben, mozgalmakban csak egy szűk réteg tevékenykedik, és az emberek túlnyomó többsége továbbra sem érdeklődik a politikai kérdések iránt. A politikai szervezetek iránti bizalmatlanság nemcsak az MSZMP-t sújtja, hanem az ellenzéki szervezeteket is, és ezért az emberek a megváltozott körülmények között sem érdeklődnek a választások iránt. E megállapításunkat a mi vizsgálatunk is többé-kevésbé alátámasztotta.!”

Az alábbi terjedelmes dokumentum - igaz, a Politikai Főiskola Véleménykutató intézetének felmérése - alapján készült, így objektivitása egyesek szerint vitatható, a benne megfogalmazottak azonban arra utalnak, hogy a korszak valós problémáit ragadják meg, az egyszerű emberek félelmét a jövőtől. Bevezetőnknek nem lehet - terjedelmi okokból sem - vállalni célja a rendszerváltást megelőző történések teljes bemutatása, de dokumentumban megfogalmazottak árnyalt megértéséhez szükséges némi történelmi háttér vázolója .

Az 1988. májusi MSZMP Országos Értekezlet a korábbiakhoz képest jelentős, markáns korszakhatár szerepét töltötte be személyi és elvi döntéseivel . A keleti-blokkon belül külön szigetét, sajátos modellt jelentő reformkísérlet túllépett azon a határon, amelyen túl már semmi nem mehetett a régi módon, és egyúttal bizonytalanságokkal teli új kísérlet területét, mezőjét jelentette. Magyarország a keleti-modell történetében addig példátlan lehetőség előtt állt 1988-1990. között: békés úton, belső radikális politikai, gazdasági és társadalmi reformokkal megteremteni a többpártrendszeren alapuló demokratikus keretek jogi feltételeit, biztosítani annak minél zökkenőmentesebb működését.

Budapest, 1988. május 21.

Grósz Károlynak, az MSZMP KB főtitkárának a KB 1989. február 10-ei ülésén elhangzott értékelése és az általa felvetett kérdések már jól érzékeltetik, hogy a párt vezetése (vagy legalább is többsége) eljutott annak felismeréséig - és bizonyos mértékű nyitottsáig, befogadó-készséig, hogy a reformok hiteles és eredményes megújulása csak politikai (társadalmi) pluralizmus keretei között mehet végbe, a hatalom (és egyúttal felelősség) megosztás elfogadásával. Az MSZMP első embere „nagy felelősségről” beszélt, felvetve, a pártegység megújításának szükségességét, igényét: „képes lesz-e az MSZMP a folyamatok, események határozottabb befolyásolására a politikai szélsőségek elleni fellépésre, és ha kell, az ellentámadásra is?”

„Következik-e a jogállamiságból a szocialista pluralizmus kibontakozásából a többpártrendszer? Nem szükségszerűen” - fogalmazott Grósz. „Jogállamiság az állampolgárok jogainak, kötelességeinek biztosítása (mindenki ismeri és gyakorolhatja azt). Törvényeket be kell tartani és tartatni”. Grósz ezzel a nyugati polgári demokráciák lényeges elemét kiveszi az állampolgári jogok közül. Annak ellenére, hogy szavai szerint a társadalmi pluralizmus nem párt-pluralizmus, Grósz nem zárja ki a többpártrendszer lehetőségét sem, bár értékelése szerint az nem előrelépés lenne, hanem csak a demokrácia másik formája. „Sok illúzió is tapad hozzá, de a realitások miatt számolni kell ilyen lehetőséggel is.” Ne a többpártrendszer ellen lépjen fel a párt, hanem azon gondolkodjon, hogyan befolyásolhatja a folyamatokat, megőrizve vezető szerepét. Az átmenet folyamatát kell végiggondolni. Az 1990-es választás ennek az átmeneti folyamatnak lesz egy fontos mozzanata. Mire szerveződhetnek pártok? - teszi fel Grósz a kérdést. Egyrészt a szocialista átalakításra, másrészt politikai fordulat végrehajtására. Többpártrendszerrel kockáztathatja-e a párt a szocializmust? Van-e esély a hatalom megtartására. Az MSZMP képes lesz a hatalom megtartására. A hatalomgyakorlás módjában kell megegyezni az átmeneti időszak elején. „Ennek alapjaként az MSZMP elfogadja a hatalomgyakorlás fokozatos, kiszámítható keretek közötti megosztását. Csak a fokozatosság elve érvényesülhet .

A következő hónapban hozott KB-határozat/állásfoglalás megerősítette az állampárt elkötelezettségét a többpártrendszer elfogadását illetően .

Az egyre aktívabb és markánsabb alternatív politikai és társadalmi szervezetekkel való együttműködés 1989 tavaszán már kétségtelen realitás az MSZMP taktikai és stratégiai kérdéseit tükröző dokumentumaiban .

Az 1989 nyarán, a magyar társadalom politikai tagoltságáról készített összefoglaló jelentés már az addigi választási tapasztalatokra, illetve a várható megmérettetésekkel összefüggő problémákra fókuszált.

Egyes irányzatok, pártok, szervezetek - alternatív, ellenzéki - szerveztségére vonatkozóan 11 megye esetében arányokat számolva taglétszámra vonatkozó következtetéseket vontak le a jelentés készítői .

Az MDF szerveztségének, társadalmi beágyazottságának magyarázatoként egyrészt működésének időtartamát, másrészt azt a tudatosságot, és taktikai érettséget jelölte meg, amely az ellenzéki kerekasztal megalakításával kapcsolatban volt érzékelhető.

Az ellenzék erejét, befolyását nem feltétlenül taglétszáma határozza meg, hanem az a lélektani állapot, amely az egy évtizedes válságfolyamatnak tudható be - fogalmazott a jelentés, kiemelve, hogy „a válság a szocializmusban sem jelent feltétlenül éles rendszerkorrekciót, hasonlóan a kapitalista demokráciákhoz, ahol nem radikális baloldal erősödik a válságok következtében [...] „A kezdeményező szerep jelentősége nő, ki ad határozott kontúrokat a változásoknak („milyen eszmei karakterrel tölti meg, köti össze a különböző tényeket). A válság nem csak eszmei, hanem strukturális váltás igényét is magával hozza. Az MSZMP feladata a marxizmus reneszánszának felvállalása, új szocialista arculat képviselése.”

A KB Pártpolitikai Osztály felmérése alapján az MSZMP még abszolút többséget szerezne: „A vidék közérzete kiegyensúlyozottabb, mint a nagyvárosoké, meghatározó a prominens személyek befolyása. Vidéken kevésbé szervezettek az ellenzéki pártok.”

Az értékelés szerint „26-36% között mozog a párt befolyása a magyar társadalomban, ebből következően sem abszolút többséget nem szerez az MSZMP, sem ellenzéki nem kerül.”

Érdekes következtetés olvasható: „egységes ellenzéki összefogás veszélyeztetné az MSZMP hatalomban maradását. Ez a radikális alternatívát az SZDSZ-FIDESZ képviseli. Ennek következménye lenne egy jobboldali-konzervatív ideológia-kulturális fordulat, visszatérés a két világháború közötti évtizedekhez!”

A bevezető címében jelzett dokumentumban azokat a tényezőket vizsgálták, amelyek befolyásolhatták a valóban plurális választás eredményeit. A kérdések elsősorban az MSZMP társadalmi megítélésére vonatkozva tesztelték - 1000 fős mintavétel alapján - a párt társadalmi elfogadottságát és ezzel együtt elutasíthatóságát. A választások iránti érdeklődést feldolgozó tematikus fejezet megállapításai alapján a mai érdeklődő számára talán kissé meglepő adattal szembesülhetünk: a társadalom többségét nem érdekelte vagy kicsi érdeklődést mutatott (kb. 50%-os arány). A politika iránti közömbösség megmutatkozott a konkrét felvetések esetében: a politikai pártok tevékenysége (az MSZMP-t is beleértve) csupán 32%-ot ért el. Hasonló következtetésre jutunk/juthatunk a gazdaság és a politika fontosságára vonatkozó adatok vizsgálatakor. Anélkül, hogy messzemenő (és a bevezető rendeltetését jóval meghaladó következtetést vonnánk le a felmérés ehhez kapcsolódó megállapításaiból mind a Kádár (MSZMP)-korszak, mind az azt követő negyedszázad folyamataira, hatásaira, rögzítsük az adatszűrű tény: a megkérdezettek többsége (71%-a) elfogadta azt a megállapítást, hogy a kormánynak inkább az életszínvonalal, mint a politikai reformokkal kellene foglalkoznia. 91% egyetértett azzal a megállapítással/állítással, hogy csak a fegyelmezett munka vezetheti ki az országot a válságból. Az MSZMP múltjával, illetve közelmúltjával foglalkozó egység az egyes történelmi korszakok esetében tesztelte a válaszadókat. Az eredmények egyrészt tükrözik a hatalom csatornái által közvetített, kommunikált felfogásokat (pl. 1945-1948. közötti évekről). Ez igaz az ún. „ötvenes évekkel kapcsolatban is, hiszen a nyolcvanas évek elejétől jóval nyíltabban és kritikusabban jelent meg (pl. filmes feldolgozásokban) a Rákosi-korszak. (Egyértelműen negatív volt a megítélése, míg a „koalíciós évek” MKP politikája döntően pozitív értékelést kapott a válaszadóktól.) Az MSZMP esetében a megkérdezettek többsége az 1988-as Pártértekezlet előtti politikát sokkal pozitívabban ítélte meg, mint az azt követő másfél évet.

Az MSZMP jellemzésére vonatkozó adatokból egy olyan pozitív kép rajzolódik ki, amely nemzeti, békés, demokratikus, nyitott szervezetként írja le az állampártot.

Az alternatív szervezetekre/pártokra vonatkozóan az MDF nyerte a „népszerűségi listát” (33%-kal), megelőzve a Kisgazdapártot és az MSZMP-t (20-20%). Az akkori várakozásokat jól mutatja, hogy a virtuális dobogó 3. helyén az az MSZDP végzett 18%-kal, amely a párt történelmi hagyományait és a várakozásokat figyelembe véve dicstelen sorsa jutott 1990 utáni évtizedekben. Az MSZMP választási esélyeivel kapcsolatban adott válaszok adatai figyelemreméltó állapotot rögzítettek 1989. ősz elején. A megkérdezettek 78%-a adott választ arra a kérdésre, hogy melyik pártra szavazna. A válaszadók egyharmada az MSZMP-t, 29% valamelyik ellenzéki pártot jelölte meg (16% válaszolt úgy, hogy nem megy el szavazni). A biztos pártválasztók 26%-a az MDF-et, 13%-a a Kisgazdapártot, 12%-a az MSZDP-t választotta. 6%-ot kapott az SZDSZ és 5%-ot a FIDESZ.

A felmérés érdekes mozzanata - túllépve a pártok mezőjén - a politikai fogalmak ismertségére, értelmezésére vonatkozó rész. „Ha az MSZMP tudatosan akarja alakítani a róla alkotott képet, akkor elengedhetetlenül szükséges”, hogy különböző nyilatkozatokban, megnyilvánulásokban olyan fogalmakat használjanak a párt képviselői, amelyek jelentésével tisztában vannak, és mindenki számára ugyanazt jelentik. 26 kifejezés rangsorolása alapján a „nemzeti megbékélés” (78%-al) lett az első, azaz ennyien voltak tisztában a jelentésével. Ezt követte a „közteherviselés” és a „reform” (73-73%-kal). Alulról felfelé haladva a sorrend: „konszenzus” és a reprivatizálás” (14-14%), „frakciószabadság” (21%), „platformszabadság” és „depolitizálás” (23-23%). 21. helyen a „pluralizmus” végzett 34%-kal.

Jelzet: MNL OL M-KS 288.f. 11.cs. 4462. ő.e.
MSZMP Központi Szervei, Információs anyagok vezetőtestületi tagok részére.

Címkék:

[MSZMP](#) ^[2]

[MSZMP KB](#) ^[3]

[1980-as évek](#) ^[4]

[rendszerváltozás](#) ^[5]

[MDF](#) ^[6]

[Németh Miklós](#) ^[7]

[Gorbacsov](#) ^[8]

[Fidesz](#) ^[9]

[Magyar Demokrata Fórum](#) ^[10]

[SZDSZ](#) ^[11]

[Szabad Demokraták Szövetsége](#) ^[12]

[Grósz Károly](#) ^[13]

[1989](#) ^[14]

Kiadás: 14. évfolyam (2014) 1. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/politika/kozvelemenykutatas_az_mszmp_valasztasi_eselyeirol..html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/politika/kozvelemenykutatas_az_mszmp_valasztasi_eselyeirol..html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mszmp>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mszmp-kb>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1980-evek>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/rendszervaltozas>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mdf>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/nemeth-miklos>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/gorbacsov>

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/fidesz>

[10] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-demokrata-forum>

[11] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szdsz>

[12] <https://www.archivnet.hu/cimkek/szabad-demokraták-szovetsege>

[13] <https://www.archivnet.hu/cimkek/grosz-karoly>

[14] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1989>